

О. Н. Величко, д.т.н., Т. Б. Гордиенко, д.т.н., Л. В. Коломиец, д.т.н.

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЙ МЕТОД И ПРОГРАММНО-ИНСТРУМЕНТАЛЬНЫЙ КОМПЛЕКС ДЛЯ ГРУППОВОГО ЭКСПЕРТНОГО ОЦЕНИВАНИЯ

Рассмотрен усовершенствованный метод группового экспертного оценивания, который учитывает компетентность экспертов, и предложен алгоритм его реализации. Приведен пример оценки компетентности экспертов в сфере метрологического обеспечения измерений с помощью усовершенствованного метода. Описана структурная схема предлагаемого специального программно-инструментального комплекса для осуществления группового экспертного оценивания.

Ключевые слова: групповое экспертное оценивание, компетентность, эксперт, критерии оценивания, программно-инструментальный комплекс.

О. М. Величко, д.т.н., Т. Б. Гордієнко, д.т.н., Л. В. Коломієць, д.т.н.

УДОСКОНАЛЕНИЙ МЕТОД І ПРОГРАМНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС ДЛЯ ГРУПОВОГО ЕКСПЕРТНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Розглянуто удосконалений метод групового експертного оцінювання, який враховує компетентність експертів, та запропоновано алгоритм його реалізації. Наведено приклад оцінювання компетентності експертів в сфері метрологічного забезпечення вимірювань за допомогою удосконаленого методу. Описано структурну схему пропонуваного спеціального програмно-інструментального комплексу для здійснення групового експертного оцінювання.

Ключові слова: групове експертне оцінювання, компетентність, експерт, критерії оцінювання, програмно-інструментальний комплекс.

УДК 330.2.

Н. О. Ботвіна, д.е.н., Н. С. Згадова, к.е.н., М. В. Кравченко, к.е.н.

Одеська державна академія технічного регулювання та якості, м. Одеса

МЕНЕДЖМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЯКОСТІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АПК

У статті висвітлені проблеми менеджменту регулювання і якості конкурентоспроможності підприємств АПК на внутрішньому і зовнішньому ринках. Сільське господарство, харчова і переробна промисловість залишаються неконкурентоздатними і потенційно незахищеними на різних рівнях законодавчої бази. Орієнтація на збільшення поточних доходів бюджетів усіх рівнів є руйнівною і суперечливою, що призводить до занепаду сільського господарства. Запропоновано переглянути законодавчу базу оподаткування суб'єктів аграрної сфери, яка потребує вдосконалення, що сприятиме наближенню до світових аналогів.

Представлені в статті рекомендації щодо необхідності використання кількох сегментів зовнішніх ринків для експорту вітчизняних товарів поліпшать позиції конкурентоспроможної продукції.

Ключові слова: менеджмент, якість, агропромисловий комплекс, конкурентоспроможність, зовнішньоекономічна діяльність, зовнішній і внутрішній ринки.

Постановка проблеми. Регулювання та якість конкурентоспроможності продукції втілюється в новому або вдосконаленому продукті, нових технологіях – виробничих і управлінських, що відповідають досягненням світового науково-технічного прогресу [1]. Конкурентоспроможність є показником ефективного відродження аграрної сфери України, її входження у світове господарство як рівноправного в економічному та науково-технічному відношенні партнера. У ній висвітлюється прогрес технологій, організації

виробництва і збуту аграрної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Своє ставлення та власні пропозиції щодо регулювання та якості підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрної сфери висловлювало багато видатних вчених економічної аграрної науки, зокрема Л. О. Мармуль, О. Гудзь, М. Дем'яненко, А. Діброва, С. Кваша, М. Кропивко, І. Лукінов, Н. Прокопенко, М. Малік, В. Онегіна, П. Саблук, П. Стецюк, А. Чупис та ін. Їх обґрунтовані цікаві наукові розробки наклали свій відбиток на досягнення суті проблем конкурентоспроможності аграрної сфери.

Мета статті. Розглянути формування конкурентного середовища і конкурентних відносин, державної підтримки товаровиробників, стратегії розвитку підприємств у конкурентному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Конкуренція впливає на життєздатність аграрної сфери і її основу. Наша держава має серйозний потенціал для створення агропромислового комплексу, який буде ефективним та конкурентоспроможним, завдяки природно-економічному потенціалу. Але завдяки допущенню ряду зволікань та недосконалості механізму реалізації, такі галузі, як сільське господарство, харчова та переробна промисловість залишаються неконкурентоспроможними та потенціально незахищеними на різних рівнях законодавчої бази. На даний момент всі недосконалості сприяють значно швидшому розпаду конкурентоспроможних суб'єктів зовнішнього ринку, ніж їх створенню. Це змушує приділити особливу увагу цим питанням, адже на сьогоднішній день проблема відсутності конкуренції в агропромисловому комплексі України постає дуже гостро та потребує негайного вирішення. За таких умов, враховуючи вступ України до СОТ і пов'язане з цим посилення конкуренції між національними і зарубіжними виробниками сільськогосподарської продукції. Особливу актуальність набувають механізми підвищення менеджменту регулювання та якості конкурентоспроможності на підприємствах аграрно-промислового комплексу (АПК) нашої країни на зовнішньому ринку.

Світовий економічний форум, що веде спостереження за конкурентоспроможністю країн у сільськогосподарській сфері, поставив Україну на 58-ме місце з 59 країн. Такий незадовільний стан справ як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках показника АПК, спонукає до розробки більш ефективного механізму формування

конкурентоспроможності АПК України. Зокрема, ця проблема спонукає до переглядання законодавчої бази. Однобічна орієнтація на збільшення поточних доходів бюджетів всіх рівнів є руйнівною та суперечною і призводить до занепаду сільського господарства. Тому система оподаткування суб'єктів аграрної сфери потребує негайного перегляду й удосконалення та сприяння наближенню до світових аналогів.

Сучасні аграрні трансформації за немотивованим курсом, які нещодавно відбулися в нашій країні, жодним чином не сприяли модернізації та адаптації до якісно нових вимог ринкової економіки. Навпаки, майже повністю зруйнували управлінську, організаційну та матеріально-виробничу структуру господарств.

Механізм менеджменту регулювання та якості конкурентоспроможності на підприємствах АПК доволі складний. Він складається з комбінації взаємопов'язаних економічних характеристик у певній послідовності. І зміна таких послідовностей може призвести до руйнівних процесів трансформації економічного важеля.

Головним і єдиним мірилом, за яким можливо об'єктивно оцінити ефективність менеджменту регулювання та якості конкурентоспроможності на підприємствах АПК держави у сфері аграрної політики було і залишається підвищення зовнішньоекономічної діяльності галузі. На сучасному етапі актуальною стає думка про те, щоб не гнатися за повним асортиментом експортної продукції, а робити ставку лише на ті галузі, які історично вже мають конкурентні переваги, для яких в Україні та її АПК є надлишок засобів виробництва та сировинних ресурсів.

Потрібно зосередити увагу на тому негативному факті, що в Україні, як було вже згадано вище, на даний момент всі недосконалі й руйнівні законодавчі і виконавчі аспекти сприяють значно швидшому розпаду конкурентоспроможних суб'єктів зовнішнього ринку, ніж їх створенню. Такий стан обставин повинен спонукати уряд до запровадження різноманітних заходів щодо підтримки і розвитку агропромислової сфери України у нелегкій конкурентній боротьбі зі світовими аграрними монстрами. Такий стан розмов зобов'язує вдосконалювати оцінку конкурентоспроможності галузей АПК, урізноманітнювати варіанти підтримки з боку держави. Одним з прикладів такої державної турботи є затверджена Державна Цільова Програма реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2020 року, яка має на меті сформувати та підтримати інженерно-технічне забезпечення

АПК для збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, зниження матеріало- і енергоємності технологічних процесів, підвищення продуктивності праці. На розгляд Верховної Ради внесено проект Державної Програми розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу на період до 2020 року [2]. З боку держави планується удосконалення нормативно-правової бази, формування цілісної системи законів, програм, регламентів, галузевих стандартів, митних ставок. При цьому передбачається їх гармонізація з європейськими аналогами.

На даному етапі розвитку зовнішньоекономічної діяльності важливо забезпечувати конкурентоспроможність галузей стосовно різних товарних груп, а не лише окремих товарів, оскільки в середині галузі спостерігається широкий діапазон маневреності виробництва окремих товарів, товарних груп і засобів виробництва. Таким чином, мінімізуються ризики щодо втрат конкурентоспроможностей галузі і окремих товарів.

Під впливом міжнародного досвіду ведення аграрної політики, треба відокремити законодавче забезпечення різних товарних груп, а не окремих товарів. Але, при цьому, важливо експортуючи, враховувати затрати по всьому ланцюгу створення та реалізації різноманітних товарних груп. Це наблизить конкурентоспроможність аграрної сфери до світових стандартів [3].

За різними показниками Україна поступається іншим країнам. Зокрема середньомісячний грошовий дохід на душу населення, межа малозабезпеченості, прожитковий мінімум та ін. Затаких умов дуже важко, майже неможливо, сформувати адекватну різницю між «Експортною ціною», «Споживчою ціною» та «Ціною виробника».

Для забезпечення конкурентних переваг сільгосппродукції на іноземних ринках необхідно скористатись декількома сегментами зовнішніх ринків для експорту вітчизняних товарів, задля цього необхідно визначити оцінку рівня регулювання та якості конкурентоспроможності на підприємствах АПК Розробка цих показників є актуальним завданням для науковців [4].

Вирішальним чинником конкурентоспроможності може стати позиціонування та (або) сегментація на зовнішньому ринку, тобто необхідно мати справу з кількістю зовнішніх сегментів-ринків, на які експортуються товари. Чим більше таких сегментів-ринків, тим краще.

Головною особливістю переробної і харчової промисловості є те, що вона в останній час зіткнулась з проблемами періодичного спаду

попиту на продукцію на іноземних ринках. Тому не остання роль відводиться удосконаленню менеджменту регулювання та якості конкурентоспроможності на підприємствах.

Як приклад, при оцінці рівня конкурентоспроможності харчової та переробної промисловості доцільно застосовувати такі методи як «Порівняння з огляду різних варіантів формування конкурентоспроможності», «Розрахунок значень факторних чинників» і «Цінових переваг», про що йдеться в роботах В. Ф.Ващука. У проведених вченими дослідженнях виявлено, що для оцінки конкурентоздатності галузей потрібно застосовувати такі фактори, як вектори-домінанти, а також математичні моделі з урахуванням темпів зростання експорту, прибутку, об'ємів реалізації і значення активів. Таким чином, розробки вітчизняних вчених сприяють застосуванню науково обґрунтованих підходів, які сприяють підвищенню конкурентоздатності аграрно-промислового комплексу України.

Формування конкурентоспроможності галузей агропромислового комплексу на внутрішніх та зовнішніх ринках мають враховувати специфіку зовнішньоекономічної діяльності, яка складається внаслідок поширення регулювання на раніше нерегульовані або слабо врегульовані сфери торговельного обміну.

Важливими критеріями застосування динамічного підвищення конкурентоспроможності галузей АПК на внутрішньому та зовнішньому ринках є неефективне використання ресурсів і нееквівалентний їх обмін.

Індикатори стану конкурентоспроможності дозволяють оцінити зміни критеріїв стратегічних напрямків на внутрішньому та зовнішньому ринку.

Висновки

Без зміни макроекономічної ситуації та менеджменту регулювання та якості конкурентоспроможності на підприємствах АПК подолання неконкурентоспроможності значною частиною представляється малоімовірним [5]. Проте, щоб замінити старі переваги або додати нові, замислюються тільки тоді, коли від старих переваг вже нічого не залишилось. У ринковій економіці конкурентоспроможна продукція повинна підвищувати якість та розвиток сільськогосподарського виробництва і забезпечувати впровадження науково-технічного прогресу у виробництво. Конкуренція змушує постійно шукати і знаходити нові види продуктів і послуг, які стимулюють використання найбільш ефективних способів виробництва.

Вірне впровадження менеджменту регулювання та якості конкурентоспроможності на підприємствах АПК забезпечує поповнення дохідної частини державного бюджету.

Список використаних джерел

1. Програма реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2020 року. Міністерство аграрної політики та продовольства.

2. Державна цільова науково-технічна програма розвитку машинобудування на період до 2020 року, обсягів продукції машинобудування вітчизняного виробництва та птахівництва на підприємствах агропромислового комплексу

3. Ботвіна Н. О. Вплив спеціалізації на конкурентоспроможність аграрних підприємств / Н. О. Ботвіна // Збірник наукових праць Таврій-

ський науковий вісник. – Вип. 47. – Херсон, – 2007. – С. 276 – 286.

4. Ботвіна Н.О. Механізм підвищення конкурентоспроможності галузей АПК на зовнішньому ринку / Н. О. Ботвіна // Науково-виробничий журнал Бізнес-навігатор – № 13 (3). – Херсон, – 2007. – С. 43 – 46.

5. Ботвіна Н. О. Засоби державної підтримки конкурентоспроможності агропромислового виробництва / Н. О. Ботвіна // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Спец. випуск 2 (30). – Миколаїв, – 2008. – С. 76 – 82.

Надійшла до редакції: 02.03.2017

Рецензент: д.е.н., проф. Олексєєва Л. О., Одеський національний політехнічний університет.

Н. А. Ботвіна, д.э.н., **Н. С. Згадова**, к.э.н., **Н. В. Кравченко**, к.э.н.

МЕНЕДЖМЕНТ РЕГУЛИРОВАНИЯ И КАЧЕСТВА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ АПК

В статье освещены проблемы менеджмента регулирования и качества конкурентоспособности предприятий АПК на внутреннем и внешнем рынках. Сельское хозяйство, пищевая и перерабатывающая промышленность остаются неконкурентоспособными и потенциально незащищенными на разных уровнях законодательной базы. Ориентация на увеличение текущих доходов бюджетов всех уровней является разрушительной и противоречивой, что приводит к упадку сельского хозяйства. Предложено пересмотреть законодательную базу налогообложения субъектов аграрной сферы, которая требует усовершенствования, что будет способствовать приближению к мировым аналогам. Представленные в статье рекомендации относительно необходимости использования нескольких сегментов внешних рынков для экспорта отечественных товаров улучшат позиции конкурентоспособной продукции.

Ключевые слова: менеджмент, качество, агропромышленный комплекс, конкурентоспособность, внешнеэкономическая деятельность, внешний и внутренний рынки.

N. A. Botvina, DSc, **N. S. Zgadova**, PhD, **N. V. Kravchenko**, PhD

MANAGEMENT OF REGULATION AND QUALITY OF COMPETITIVENESS ON AIC ENTERPRISES

In the article problems of managing regulation and quality of enterprises competitiveness of agro-industrial complex (AIC) on internal and external markets are considered. Agriculture, food and processing industry remain uncompetitive and potentially unprotected on different levels of legislative framework. Focus on enhancing current budgets income of all levels is destructive and contradictory as it leads to the decline of agriculture. It is proposed to revise legislative framework of taxation of subjects of agrarian sphere, which requires improvement. It will allow corresponding to international standards. In the article recommendations on the use of several external market segments for domestic goods exportation are provided. These recommendations will improve positions of competitive products.

Keywords: management, quality, agro-industrial complex, competitiveness, foreign economic activity, external and internal markets.